

[K] **WAT DOET PIJN EN TELT VOOR TWEE?
HET MUZIKALE ISOLEMENT VAN SPINVIS**

Nauwelijks vijf jaar nadat Erik de Jong (°1961) in 2002 zijn debuutplaat uitbracht, heeft hij al de Nederlandse Popprijs gewonnen, in feite de hoogste onderscheiding die er in het wereldje te verdienen valt. Vijftien jaar lang had De Jong in de eenzaamheid van zijn slaapkamer, uitgerust met computer, speelgoedinstrumentjes, glazen en kookpotten, geknutseld en gesampled, tot hij met Spinvis in 2002 het album *Spinvis* uitbracht en roem en faam verwierf in de Lage Landen. Het album was meteen goed voor goud, en voor hij het zelf goed en wel door had, stond de ietwat bedeesde en introverte De Jong op het publieke forum. Geen volledig pijnloze overgang, zo blijkt uit 's mans uitspraken, want plots een massa uitgelaten mensen bekoren met intimistische liedjes zonder veel tempo kan voor behoorlijk wat ongemak zorgen.

De ingehouden liedjes van Spinvis roepen nostalgische beelden op, en de zachte stem van De Jong werkt die weemoedigheid met ironische weerhaakjes in de hand. De singer-songwriter gebruikt eenvoudige beelden, vertaalt die naar een alledaags taalgebruik, en weet die sterk emotioneel te laden, waarin zich de invloed van onder anderen Gerard Reve toont. Over de tijd die voorbijgaat, en wat dat met een mens en zijn herinnering doet. Dat motief loopt als een rode draad door het werk van Spinvis. Nostalgische filmpjes over lang voorbij zonnige vakanties aan zee, in de bergen of in Londen onderstrepen de melancholische en dromerige sfeer tijdens concerten — misschien niet echt noodzakelijk, want in zijn poëtische teksten schetst De Jong zo trefzeker impressionistische tafereeltjes dat de beelden als in slow motion voorbij zweven. Arrangementen met harp en cello versterken dat dromerige effect alleen maar.

De herinnering is een vreemd fenomeen. Ze verbant soms grote gebeurtenissen uit het leven naar de achtergrond, maar houdt schijnbaar triviale beelden of belevissen vast, zoals dat niet echt beklijvende feest in de Biltstraat dat De Jong bezingt in *Voor ik vergeet*, het nummer waarmee hij in 2003 de Annie M.G. Schmidtprijs won voor het beste theaterlied, of een uitstapje naar Zeeland:

voor ik vergeet dat hier een kerk heeft gestaan
voor ik vergeet dat ik jarig was
en een tic-tac in mijn neusgat had toen we
naar Zeeland zijn gegaan

De muziek van Spinvis rouwt om die vervlogen herinneringen, om die bijna illusoire momenten van schijnbaar intens geluk waarin zijn melodieën doelloos rondslechteren:

En alles ging voorbij
verloor zijn naam
en spoelde aan
aan de oevers van de tijd
hing ik maar wat rond
in het zachte dode licht
van de vreemde grijze zon

Het geheugen is een filter die het verleden vervormt en een hoogst eigenzinnige selectie maakt van wat de tand des tijds doorstaan mag. Bovendien is niet alleen de herinnering, maar zijn ook onze dagelijkse handelingen, uitingen en gedragingen steeds onderhevig aan een bepaalde pose, die maar gedeeltelijk weergeeft wie wij zijn. Toch wentelt Erik de Jong zich niet volledig in de relativering van het acteren of een zoetgevooid, hervormd verleden. Twee krachten lijken zich te kunnen onttrekken aan die vervorming. Allereerst is er de liefde, die Spinvis meesterlijk bezingt in *Het laatste wonder*, dat als soundtrack diende in de televisieserie *Najib en Julia* (2003) van Theo van Gogh. Enkel in de liefde is er geen ruis van buitenaf, en ontbreekt de blik van de Ander: “Er is geen camera / Er is geen ander licht / En andere beelden zijn er niet”.

Ook de muze van de muziek zelf kan redding betekenen. In muziek kan de broosheid van de vervagende emoties even worden vastgehouden. Voor alles verdwijnt, slaagt zij erin de tijd te doen stilstaan, in het korte moment waarop een melodie met een beeld samensmelt, in een sublieme flits waarin de eeuwigheid gevat wordt.

De wind verzamelt stemmen en papier
herfst en Nieuwegein
Een auto en een man en een rivier
Vanaf hier is alles wat het lijkt
de kaart waarop hij kijkt

Erik de Jong, alias Spinvis, Foto Stef Steneker.

de sneltram en het kruispunt
en het zwembad
U bevindt zich hier

Herfst en Nieuwegein
in alles wacht
vandaag de eeuwigheid

Dit zijn zeldzame momenten waarin de perfectie te vinden lijkt in het isolement van het hier en nu. Het is net dat isolement, die afkeer van interactie met anderen, die de muziek van Spinvis zo in zichzelf gekeerd maakt. De Jong gaat voortdurend op zoek naar de zelfkant van de maatschappij, naar het punt waar het individu zich isoleert van wat rond hem gebeurt. Zo beschrijft hij in een interview het leven van Julia dat eindigt bij de zee met haar zelfmoord als een wereld die zich langzaam sluit. “En dan ben je op een feestje of bij vrienden, en je ziet de monden wel bewegen, maar je gedachten zijn veel verder.” In *Wespen op de appeltaart* wordt een mentaal gestoorde man in een tehuis getekend. Hij hoort en ziet weliswaar wat er om hem heen gebeurt, maar niets lijkt echt tot hem door te dringen. Aan zijn zintuiglijke gewaarwordingen wordt geen betekenis gegeven, tijdsbesef is volledig

afwezig en interactie lijkt er in de eerste plaats met de wolken en zijn eigen fantasie te zijn. Het nummer verscheen eerder op het album *Tè Gek*, een compilatie over geestesgestoordheid door tal van artiesten die het taboe rond dit onderwerp willen doorbreken. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat Spinvis in 2004 de muziek maakte bij een film over Ferdinand Cheval, de Franse postbode die rond de vorige eeuwwisseling met kiezelsteentjes die hij meer dan dertig jaar lang op zijn ronde verzamelde, bouwde aan zijn eigen fantasiekasteel in Hauterives. Voor dit project, *Het hoofd van Ferdinand Cheval*, werkte De Jong onder meer samen met Bente Hamel en Ingmar Heytze. Op Spinvis' jongste album *Goochelaars & Geesten*, waarop nummers verzameld zijn die voor andere projecten gecomponeerd werden, is een stukje muziek van dit hoorspel te beluisteren in het nummer *Ferdinand Cheval*.

Toch is De Jongs melancholie niet gespeend van enig cynisme, dat hij gemeen lijkt te hebben met Boudewijn de Groot en Gerard Reve. *Dag 1* mag dan rechttoe rechtaan een ode aan het leven zijn, zonder een zweem van ironie, maar veel schijnbaar onschuldige teksten van Spinvis bijten terug, niet dikwijls zonder enige zwartgallige humor, zoals in *Smalfilm*: “een tijdje terug reed ik een fietser dood / maar gelukkig heeft geen mens me gezien.” Al ontbreekt de humor net zo vaak en botst de melodieuze melancholie soms keihard met de pijn in de teksten:

dan zeggen ze dat ik zo goed de kaarten schud
en dan lach ik elke keer maar weer mee
ik ken een raadsel over eenzaamheid
het gaat als volgt
wat doet pijn en telt voor twee.

LAURENS DE VOS

Zie www.spinvis.nl en, voor een gedetailleerde discografie, www.excelsior-recordings.com.

SPINVIS, *Goochelaars & Geesten*,
Excelsior Recordings, 2007.

SPINVIS, *Dagen van gras, dagen van stro*,
Excelsior Recordings, 2005.

SPINVIS, *Spinvis*, Excelsior Recordings, 2002.